

(PLECS)

D'HISTÒRIA LOCAL

NÚMERO 91 • FEBRER 2001

Editor: Daniel Fernández. **Director:** Carles Santacana. **Coordinació:** Albert Gallifa. **Redacció:** Amèlia Aguilera.
Consell de Redacció: Joseba Agirreazkuenaga, Ramon Arnabat, Jordi Canal, Josep Casanovas, Antoni Gavalda, Jesús Millan, Conxita Mir, Joaquim M. Puigvert, Pedro Rújula, Flocel Sabaté, Sebastià Serra, Gemma Tribó.
DIPUTACIÓ DE BARCELONA / L'AVENÇ

AIGUA, TREBALL I MÓN RURAL

L'aigua és un recurs fonamental per al funcionament de les economies agràries. La possibilitat de gaudir-ne marca sens dubte les condicions en què es pot establir un sistema agrari viable. El caràcter central de l'aigua en la producció agrària es tradueix, quan considerem les relacions socials, en la lluita per tal d'aconseguir-ne el control. Quan els senyors ocupen determinats territoris, s'estableixen en llocs estratègics que els permeten controlar el curs de les aigües i gaudir dels aprofitaments per al reg i també per a la mòlta. Aquesta darrera pren molta importància en el marc feudal cristià, fins convertir-se en prioritària per damunt del rec.

A la Catalunya seca, el control de l'aigua esdevé encara més conflictiu. Si bé l'aigua no ho és tot –i això es mostra en zones com l'horta de Lleida, on les terres més intensives només assolixen rendiments del blat de l'ordre de cinc per u, malgrat incorporar en la rotació dels conreus els llegums com a element proveïdor de nitrogen–, el grau de disponibilitat de l'aigua de reg és directament proporcional al grau de regularitat de les collites. L'aigua no pot substituir els nutrients, però pot proporcionar collites més regulars en el marc d'un determinat nivell tecnològic. Com va evidenciar Vilar, una de les claus del desenvolupament agrari català del set-cents van ser els nous aprofitaments d'aigua.

Una de les realitats clau en el tema de l'aigua i l'agricultura és la relació entre

el control públic i el control privat d'aquest recurs. Les sèquies històriques de Lleida –Pinyana i Fontanet– i el canal d'Urgell –creat a partir de la Societat Canal d'Urgell– constitueixen els dos pols oposats d'una mateixa realitat: conrear els àrids sòls de la Catalunya occidental. Les sèquies històriques de Lleida es caracteritzaran per l'objectiu de promoure els regadius a preus molt reduïts, la qual cosa farà que l'administració de l'Ajuntament, primer, i la Junta de Sequiatge des de 1754 fins a mitjan segle XX, després, gaudeixin de recursos massa limitats per a una infraestructura tan gran. Els controls comunitaris constitueixen l'essència de l'organització d'aquests regs, malgrat les esbiaixades que es puguin produir. Aquest model es diferencia contundentment del model senyorial o del model capitalista de gestió dels recursos hídrics.

El canal d'Urgell sorgirà com una operació de prestació de serveis amb una compensació enorme: el novè de la collita de l'Urgell regat. Les dificultats de la societat concessionària vénen més de la seva planificació deficient que dels costos previsibles d'un desenvolupament extraordinari del regadiu. Tot i l'extracció burgesa dels promotors, pot semblar que sobreestimaren les noves collites regades. Però el projecte tenia ja dues grans limitacions: la primera, que fonamentalment només es pretenia regar els cultius de la trilogia i, per tant, regularitzar les collites; i en segon lloc, revela

que els promotors pensaven que l'aigua ho era tot –res més lluny del model agrari holandès i anglès de l'edat moderna–. El tres treballs que es presenten en aquests *Plecs* tracten d'alguns dels aspectes que giren entorn de l'aigua i les activitats agràries. Jordi Morelló ens mostra les dificultats que significa disposar d'aigua de reg en una zona catalana seca, com és el Baix Camp. Josep M. Ramon qüestiona alguns dels mites que s'han difós en relació a la introducció dels regs a l'Urgell. Finalment, Manel Martín ens demostra que la disputa per l'aigua no només fa entrar en joc els pagesos, sinó també els industrials, com exemplifica el rec Comtal.

Aquests *Plecs* pretenen tractar l'aigua i les activitats més directament relacionades amb l'agricultura, deixant de banda temes com les transformacions industrials a partir dels molins, per exemple. Com es pot veure, no ho hem aconseguit del tot. Perquè en el fons, i des d'una perspectiva d'història total, no es pot deixar de reflectir que l'aigua i el seu control impliquen tots els productors i no només els pagesos –i els qui controlen el món rural–, que veuen en aquest recurs una forma d'«energia» clau que els permet la supervivència –o l'enriquiment–.

Enric Vicedo Rius
Professor d'Història
i Institucions Econòmiques
de la Universitat de Lleida